

**Amyu Shayi ni a n-tsa
Dawsa/mazut Roi Rip
ai Lam hpe Ningkap
Makawp Maga ai Upadi
Tara Nhprang
hta Lawm ra ai
Ginlam ni**

“တိပိဋကဓရဘာ ဖြည့်ဆည်ရန် ကွက်လပ်များ” ngu ai laika buk kaw na shaw sanglang da ai lam ni rai nga ai.

Amyu Shayi ni a n-tsa

Dawsa/mazut Roi Rip

ai Lam hpe Ninghkap

Makawp Maga ai

Upadi Tara Nhprang

hta Lawm ra ai

Ginlam ni

Malawm

No.	Ginlam	Laika man
1	"Amyu Shayi ni a n-tsa dawsa roi rip ai lam hpe ningkap makawp maga ai n hprang tara Upadi" hpa majaw ra ai ta?	3
2	Ga hpaw lachyum ni	8
3	Myen mungdan hta ju shingna tai nga ai htunghking arawn alai ni	13
4	Myit hkrum ahkang jaw ai lam, atik anang jahkrit nna hkumshan dawsa roi rip ai lam	16
5	Tinang hte ni htep ai Madu wa (sh) Ginrun manang (Intimate Partner) wa hku nna roi rip ai lam	20
6	Sai ni nawn ai jinghku lapran hkumshan hte seng nna roi rip ai lam	24
7	Bungli dabang hta hkumshan hte seng nna hkra kaba dingsa ai lam	27
8	Amyu shayi ni a n-tsa matut mahkai ladat hpaji ni hpe lang n na roi rip ai lam	30
9	Matut mahkai ladat hpaji hpe lang let hkra kaba dingsa ai lam hte hpanh hkan masem nna dingbai dingna jaw ai lam	33
10	Ginrun manang kaw nna matut makai ladat hpaji hpe jai lang let roi rip ai lam	36
11	Hpaji jaw ai lam	39
12	Roi rip hkrum ai wa a n tsa mara shangun ai lam (Victim Blaming)	42
13	Hpa majaw roi rip hkrum ai wa hpe wuhpung wuhpawng kata mara shagun mayu a ta?	46
14	Roi rip hkrum ai wa a n tsa mara shagun lu na matu n gun jaw madi shadaw ya ai lam ni	49
15	Roi rip hkrum ai wa a n tsa mara shagun ai a majaw byin pru wa chye ai mabyin ni	52

**“Amyu Shayi ni
a n-tsa dawsal/
mazut roi rip ai
lam hpe ningkap
makawp maga
ai Upadi tara n
hprang” hpa
majaw ra ai ta?**

1.

“Amyu Shayi ni a n-tsa dawsa/mazut roi rip ai lam hpe ningkap makawp maga ai Upadi tara n hprang” hpa majaw ra ai ta?

Amyu shayi ni a n-tsa dawsa/mazut roi rip ai lam gaw a myu shayi rai nga ai majaw hkrum sha ai karan ginhka lam rai nna shingyim ahkaw ahkang hpe tawt lai ai lam rai nga ai. Mungkan hta myu shayi masum kaw nna langai gaw shanhte a sak hkrung nga pra lam hta yawm dik kalang hpan amyu myu hku nna dawsa/mazut roi rip hkrum nga ai hpe Mungkan Hkamja lam hte seng ai Wuhpung Wuhpawng Kaba (WHO) kaw nna tara shang n dau da nga ai.

Myen mungdan gaw Amyu Shayi ni hpe Lam a Myu Myu hku garan ginhka nga ai lam ni hpe hkoi san mat lu na hte seng ai Myithkrum ga sad (sh) CEDAW myit hkrum ga sad hpe 1997 ning hta ta masat lakmak htu da sai hte maren dai myit hkrum ga sad hpe hkan nang hkan shatup ai hku nna mungdan Asuya gaw tara upadi ni hpe tup hkrak jahkrat masat sa wa na, myu shayi ni hpe ading tawk (sh) lam amyu myu hku karan ginhka ai lam hpe myit shalawm nna myu shayi ni a matu grau mai kaja ai rap ra ai lam hpe makawp maga ya let akyu rawng ai tara upadi ni hpe jahkrat masat sa mat wa na lam hpe ga sad hte seng ai.

Htunghking arawn alai (sh) makam masham lam ni hpe shatut n na (sh) dai htunghking masa lam ni hpe ahkaw ahkang hku jai lang let myu shayi ni a n tsa roi rip zingri ai lam ni hpe n galaw na matu mungdan Asuya hte tara upadi gin shalat ai ni hku nna mung tang du ai tara upadi ni hpe gyin shalat let makawp maga hkrang shapraw ya lu na matu CEDAW myit hkrum ga sad hta ta masat sen htu da ai mungdan yawng a ra ahkyak nga ai lit langai rai nga ai.

Hkumshan roi rip ai lam hte lam amyu myu hku dawsa roi rip ai ni hpe mara ahkyak la ai lam ni hte seng nna myen mungdan hta tatut jai lang nga ai 1860 ning a ru hka upadi hta hpaw hpyan da ai lachyum ni gaw n dai prat u hpung u hpawng kata hta myu shayi ni tatut dawsa roi rip hkrum sha nga ai lam ni hpe makawp maga ya lu ai lam nnga ai hta sha n ga tara upadi hku dawdan hparan ai lam hta mung gawng kya ai lam, n hpring n tsup ai lam law law rai nga ai majaw tatut jai lang lu na yak nga ai. Dai majaw gaw da ai tara upadi ni hta ning ra ai lam ni hpe jahkum shatsup nna teng man ai hku makawp maga ya na tara upadi langai ra nga ai.

Lahta na ra gadawn ai lam ni a majaw “Amyu Shayi ni a n-tsa dawsa/mazut roi rip ai lam hpe ningkap makawp maga ai n hprang tara upadi” hpe Shinggyim Karum Gahtau the Bai Gaw Sharawt hkringmang dap, mungdan Asuya kaw nna woi awn ai hte 2014 ning kaw nna hpang let Upadi hpe bai gram lajang nna 2020 ning shawng daw e Munghpawm Rapdaw de tang madun la lu sai. Dai n hprang tara hpe nhtoi 25–28 January 2020 du hkra mungdan shiga dap kaw nna nhtoi (4) ya tup n dau shabra la lu sai Mung masha ni kaw nna hpaji jaw ai lam ni hpe Munghpawm Rapdaw de tang madun la lu sai.

Tara Nhprang upadi hta lawm ai gasi lachyum, hkum pat da ai rip kawp tara ni hte dawsa roi rip hkrum ai ni hpe tang du hkra mahkawp maga ya lu na lam hte madi shadaw ya ai lam ni hpe CEDAW myit hkrum ga sadi hte Myu Shayi ni hpe Mazut Roi Rip ai Lam ni hpe Shaprai mat wa na ASEAN mung dan ni a Masing Masa (ASEAN Regional Plan of Action On Elimination of Violence Against Women) hta lawm ai npawt hkrudun tara ni hte bung pre lu na matu grai a hkyak nga ai. Dai hta n ga bungli dabang kata hta hkumshan hte seng nna dawsa roi rip ai lam hpe lachyum hpaw hpyan ai lam hta Mungkan Bungli Ningtan Wuhpung (ILO Conventions) a ga hpaw lachyum hte maren bungpre na ahkyak nga ai. Tara upadi langai hpe masat ngut ai hpang tatut hkrang shapraw sa lu hkra tara upadi hta lawm ai gasi gangau lachyum ni hpe dantawk sang lang ai hte mung masha ni chye na loi let jai lang lu na grai a hkyak nga ai.

Tara upadi a madung a hkyak ai lam gaw dai gaw da ai tara hta lawm ai hkum pat da ai rip kawp ni hpe tawt lai ai rai yang dai tawt lai ai wa hpe gaw da tara hte maren mara jaw a hkyak la lu na matu rai nga ai. Dai re ai majaw ndai nhprang tara hpe tara masat jahkrat galaw ai lam gaw myu shayi ni hpe roi rip tawt lai ai lam n nga ai (amyu shadang) ni a ntsa tsep kawp hkra sum machyi ai lam ni n nga ai sha nhprang tara hta lawm ai myu shayi ni hpe roi rip tawt lai ai ni hpe sha tang du ai hku a hkyak la na matu yaw shada ai re. Dai majaw amyu shayi ni a ntsa roi rip ai mara lama ma tawt lai ai lam n nga ai myit su nna sari sadang tsaw ai myu shadang ni hte mung masha ni mung ndai nhprang tara hte seng nna tsep hkawp myit tsang nra nga ai.

Myu shayi ni a n tsa roi rip ai lam ni gaw shinggyim uhpaung kata n kaja ai hte nru nra byin chye nga ai hta sha n ga mungdan a shinggyim a tsam marai hpe mung hkra machyi shangun ai majaw mungdan a rawt jat ai lam hpe hpang hkrat shangun chye nga ai. Shiga shapoi

dap ni a tang madun ai lam ni hta a sak naw kaji ai ma kaji ni a myit, hkrumhkrang hte a tsam gawng kya ai myu shayi ni hpe dawsa roi rip ai lam gaw lani hte lani grau tsaw jat wa ai hpe na chye lu nga ai. Dai zawn dawsa roi rip ai mabyin law malawng hta tawt lai ai wa hpe tara upadi hte maren a hkyak la ai lam hta roi rip hkrum ai ni a matu shimplum lam n jaw lu ai sha lang hte lang roi rip zingri hkrum ai sakse ni mung law law nga ai hku re. Dai zawn lang hte lang roi rip zingri hkrum ai kaw lawt lu na matu hte mahkawp maga lam lu la na matu gaw tara rap ra let garum jaw ya ai lam hpe lawan ladan lu la na matu a hkyak nga ai.

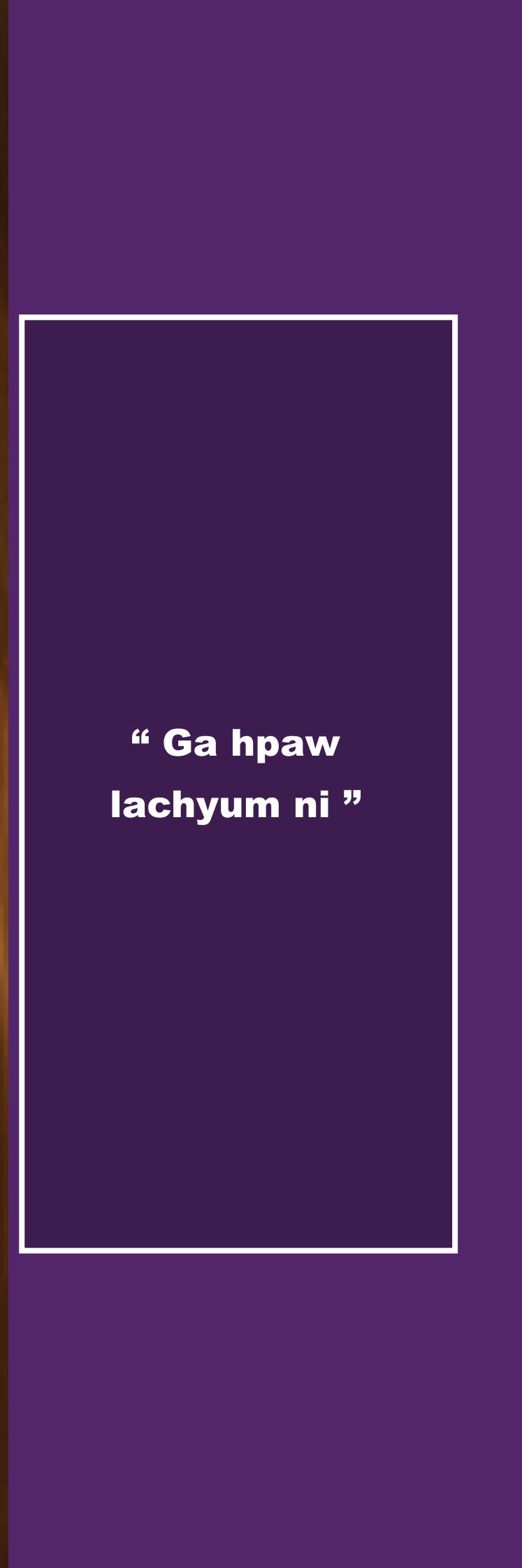
Lam a myu myu hku roi rip hkrum ai majaw myu shayi ni a mung masa lam, sut masa lam, shawa lam yan hte htunghking ningli gaw sharawt ai lam hta dingbai dingna pat hkum da ai lam ni hpe chye na hkap la let myu shayi ni hpe lam a myu myu hku roi rip ai lam hkoi mat wa na matu, matut manoi byin wa ai manghkang ni hpe yawm mat lu na matu, dawsa roi rip ai lam mahkra hpe tara upadi hte maren a hkyak la lu na matu yaw shada let “Amyu Shayi ni a n-tsa dawsa/mazut roi rip ai lam hpe ningkap makawp maga ai Upadi” hpe ahkyak ai tara upadi langai zawn lawan ladan gaw da ra sai re. Grau tang du ai makawp maga lam hpe jaw ya lu ai upadi nnan langai byin wa lu na matu lawu na ginlam ni hpe shalawm ra na re ngu tang madun mayu ai.

**“ Ga hpaw
lachyum ni ”**

2.

“ Ga hpaw lachyum ni ”

1. **Myu shayi** – “Myu shayi ngu ai gaw a sak kaba ai rai tim, kaji ai rai tim hkum hkrang shin-gra hte maren num tai nga ai wa (sh) n bung ai hkumhkrang shingra myit masin hkam sha lam hpe hkap la ai num” hpe ngu ai re.

2. **A Myu shayi ni a ntsa dawsa roi rip ai lam** – “ Myu shayi ni a n tsa dawsa roi rip ai lam ngu ai gaw myu shayi rai nga ai hpe lakap nna karan ginghka kanawn mazum ai lam, hkumhkrang hte seng nna roi rip ai lam, myit masin hte seng nna roi rip ai lam, hkumshan kanawn mazum ai lam hte seng nna roi rip ai lam, sut masa lam hte seng nna roi rip ai lam lama ma hpe jahkrit shama ai lam, n-gun a tsam hte adip a rip re ai lam, myu shayi ni a prat galu kaba ai lam hte a hkaw a hkang ni hpe hkra machyi shangun ai htunghking a rawn a lai ni hpe jai lang ai lam, shiga matut mahkai ladat hpaji ni hpe jai lang ai lam hte lam a myu myu hku roi rip ai lam” hpe ngu ai re.

Ndai mabyin ni gaw dum nta kata, bungli dabang kata, shawa hte seng ai lam ni hta byin chye nga n na dai lam ni hta jahkrit shama ai, atik anang shangun ai (sh) wanglu wanglang galaw hkawm sa lam hpe pat shing dang lam ni mung lawm nga ai.

3. **Myit masin hte seng nna dawsa roi rip ai lam** – “Myit masin hte seng nna dawsa roi rip ai lam ngu ai gaw myu shayi langai hpe myit masin hte seng nna hkra machyi shangun na matu (sh) sari jahpoi ya ai arawn alai ni” hpe ngu ai re.

Dai lam ni hta dum nta kata pat shing dang da ai lam, shingtai garen gari byin shangun ai lam, dingbai dingna jaw ai lam, ahkyak n la ya ai lam, pat sharen da ai lam, masha hpawng hta jahpoi jahpyak ai lam, arung a rai ni hpe jahten sharun ya ai lam, shingtai byin shangun ai lam, n-gup ga hku roi rip ai lam, roi rip da na (sh) tawn kau da na ngu nna jahkrit shama ai lam, kashu kasha ni hpe yu gawn lajang na ahkaw ahkang n jaw ai ngu tsun jahkrit ai lam hte kaga lam a myu myu hku jahkrit shama ai lam, myu shayi langai a ahkaw ahkang hpe hkra machyi shangun ai lam, myit masin hkra machyi shangun ai lam, sari jahkrat ya ai lam, kaya jahkrum ai lam ni yawng lawm nga ai.

4. **Hkumshan hte seng nna dawsa roi rip ai lam** – “Hkumshan hte seng nna dawsa roi rip ai

lam ngu ai gaw kaning re ai masa lam hta raitim roi rip tawt lai ai wa gaw roi rip hkrum ai wa hte lam a myu myu hku jingku daw ang nga ai rai tim shi a myit hkrum ai lam n lawm ai sha a tik anang (sh) n-gun laba hte hkumshan roi rip ai lam, hkumshan roi rip na matu lam amyu myu hkyen ai lam (sh) kaga arawn alai lam lama ma” hpe ngu ai re.

Dai lam ni hta n gun laba hte (sh) kaga lam a myu myu hku atik anang myu shayi langai a num gindai hku (sh) maidang hku kata de la wa a la ginlang (sh) hkumhkrang rai lama ma (sh) arung arai lama ma hte a nyaw nna roirip ai lam, hkumshan hpe a dip a rip re ai lam, mayam shatai ai lam, la gin lang (sh) dai hte seng ai rai lama ma hpe shaw madun a lam, hkumshan roi rip na matu yaw shada let n gup aga hku, nsen hku, hkumhkrang shamu shamawt ai hku madun dan ai lam, shawa num galaw shangun ai lam hte ja gumhpraw a matu hkumshan hpe akyu jashawn ai lam, hkumshan hte seng ai mara ni hpe tawt lai nna dang sha ai lam ni yawng lawm nga ai.

5. Sut masa hte seng nna roi rip ai lam- “Sut masa hte seng nna roi rip ai lam ngu ai gaw myu shayi langai a tinggyeng akyu hte seng nna gumhpawn madu ai (sh) dingku de ngut ai hpang rau jawm madu ai akyu hte seng ai lam ni hpe pat shingdang ai lam (sh) jahten sharun ai (sh) madu la kau ai, myu shayi langai lu la mai ai sutgan ja gumhpraw hte arung arai lama ma hpe up madu la kau ai (sh) ningkap ai, myu shayi langai a magam bungli (sh) shang gumhpraw lu mai ai ahkaw ahkang hpe pat shingdang ai lam ni hpe ngu ai re”.

6. Hkra machyi shangun ai htunghking a rawn a lai ni- “Hkra machyi shangun ai htunghking arawn alai ni ngu ai gaw shinggyim masha langai a hkam ja lam, sut masa lam, shawa hte seng ai lam, hkumhkrang hte seng ai lam hte myit masin hte seng ai lam (sh) shinggyim ahkaw ahkang hpe hkra machyi shangun ai htunghking arawn alai, makam masham arawn a lai” hpe ngu ai re.

Dai hta gaida num (sh) madu jan hpe sali wunli hku sawn nna hkungran la ai lam, myu shayi ni hte num kasha ni hpe sali wunli jaw ya mai ai ahkaw ahkang n nga shangun ai, a sak naw kaji ai (sh) a sak n hpring shi ai num ma ni hpe dingku de ya ai, myu shayi ni a num gindai hku hpe dawm kau ya ai lam ni mung lawm nga ai.

7. Shiga hte matut mahkai ladat hpaji hpe jai lang nna roi rip ai lam- “Shiga hte matut mahkai ladat hpaji hpe jai lang nna roi rip ai lam ngu ai gaw myu shayi ni hpe hkra machyi shangun

na matu (sh) sari jahpoi ya na matu shiga hte matut mahkai ladat hpaji ni hpe jai lang let galaw ai lam ni hpe ngu ai re”.

Dai hta shiga hte matut mahkai ladat hpaji lama ma hpe lang let dawsa roirip ai lam, dang sha ai lam, kin-yu hkan galaw ai, jahkrit shama ai lam, hkumshan hte seng nna dawsa roirip na matu n gup ga hku, nsen hku, hkum hkrang arawn alai hku galaw ai lam, myu shayi a tinggyeng hte seng ai sumla hte sumla hkrung ni hpe mahkawng da nna dip shabra ai lam, hkumshan kanawn mazum ai sumla hte sumla hkrung ni hpe shabra ai lam mung lawm nga ai.

8. Roi rip ai lam – “Roi rip ai lam ngu ai gaw myu shayi a myit hkrum ai lam n lawm ai sha shi a num gindai hku hpe (sh) dangkang hku hpe (sh) jit sa lam hpe la ginlang hte (sh) hkum hkrang a rai lama ma hte (sh) arung arai lama ma hte kachyi mi ram sha pyi a nyaw jashawn ai (sh) la ginlang hpe n gup de a nyaw jashawn ai lam ni hpe ngu ai re”.

Sang lang ai lam – A Myu shayi wa myit hkrum ai rai tim dai myit hkrum ai wa gaw ma kaji rai yang dai lam hpe myit hkrum ya sai ngu n mai sAWN la na.

9. Myit hkrum ai lam- “Myit hkrum ai lam ngu ai gaw myit hkawn ai hte jaw ya ai myit hkrum lam hpe ngu ai re. Myu shayi a myit hkrum ai lam hpe lu la da sai wa gaw shi a ahkaw ahkang nlu ai sha dai myit hkrum ai lam hpe tsasam wa hpe matut manoi ginlen ya ai lam nmai galaw ai. Arawn alai langai hte langai a lapran (sh) shinggyim masha langai hte langai a lapran myit hkrum da ai lam ni hpe gali galai nmai galaw ai. Myu shayi a myit hkrum da ai lam hpe kaning re ai mabyin masa hta raitim, kaning re ai a ten a hkying hta rai tim jahkring kau, dawm kau mai ai”.

Lahta na ga hpaw lachyum ni hta n-ga “Myu Shayi ni a n-tsa dawsa/mazut roi rip ai lam hpe ningkap makawp maga ai Upadi tara n hprang” hta lawu na lam ni hpe mung myit sAWN sha lawm ra nga ai.

**“ Myen mungdan
hta ju shingna tai
nga ai htunghking
arawn alai ni ”**

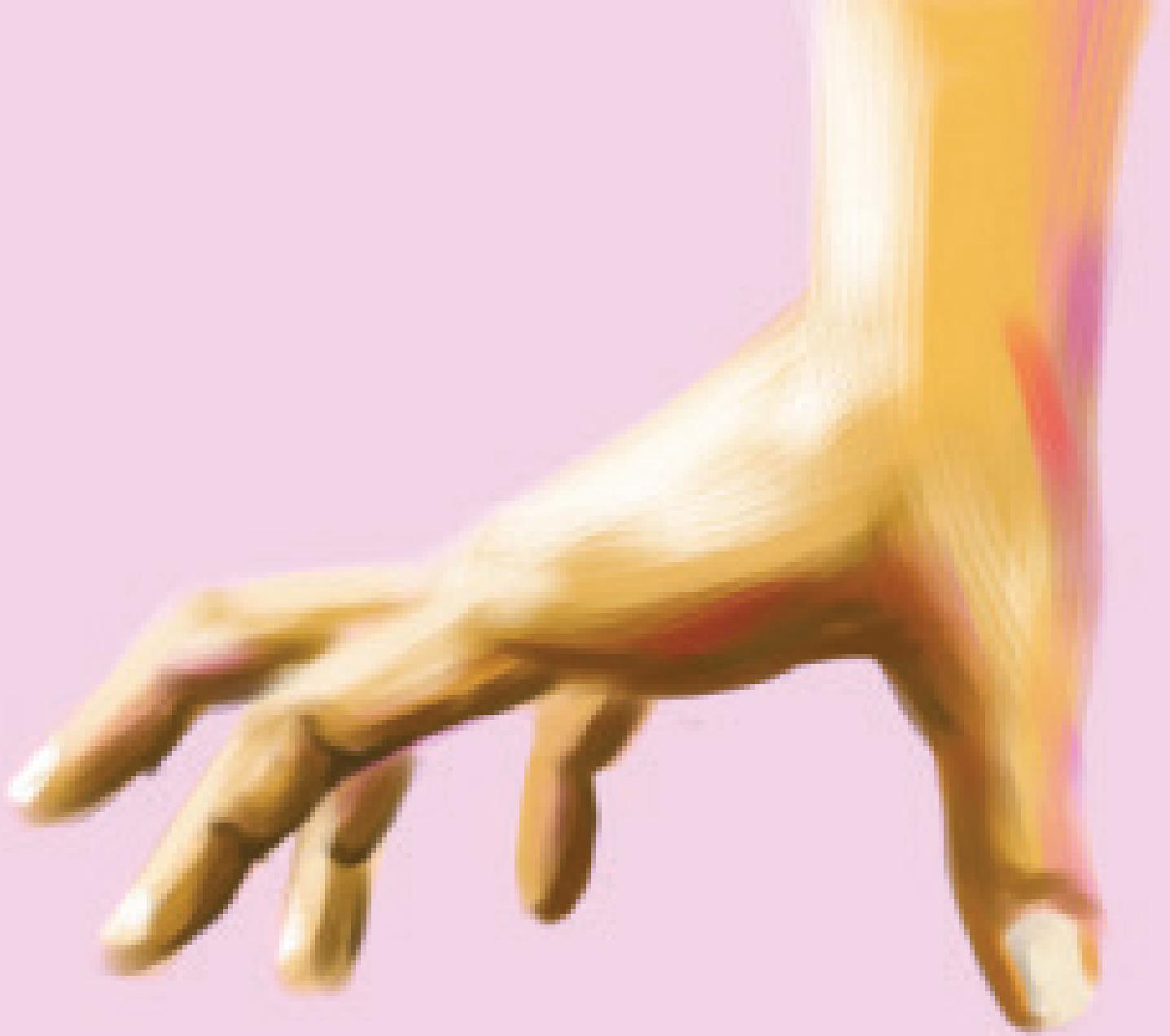
3.

“ Myen mungdan hta ju shingna tai nga ai htunghking arawn alai ni”

Myen mungdan hta nga ai htunghking arawn alai ni hta gaida num hpe sali wunli hku hkam la ai lam, roi rip ai wa hte roi rip hkrum ai wa hpe atik anang hkung ran ya ai lam, roi rip ai wa hku nna mare uhpung uhpawng hpe shawa kau ya ngut ai hte shi tawt lai da ai mara ni hpe shaprai kau ya ai lam, ma shangai ai lam hta la kasha shangai ya na hpe grau ra sharawng ai lam, dinghku la hpe sha dinghku madu re ngu n na masat ai lam, hpuja hte num n nan hpe sa hpyi ra ai lam, myu shayi ni hku n na sali wunli hkam la lu na ahkaw ahkang n nga ai lam, dawdan ai lam ni hta myu shayi ni shanglawm na ahkaw ahkang n nga ai lam ni lawm nga ai. Ndai zawn re htunghking arawn alai ni hpe hkannang hkansa nga ai lam ni gaw htunghking maka arawn alai ni hta ru jung nga ai num la karan gingham ai a marang e byin chye ai lam ni rai nga ai.

Htunghking langai ngu ai gaw galai shai ai lam n nga ai sha dingyang byin nga ai lam n rai nga ai. Dai majaw htung hking arawn alai ngu ai gaw moi prat, ya prat, htawm hpang prat du hkra matut manoi galai shai taw nga ai lam langai rai nga ai. Htunghking gaw galai shai chye ai masa nga n na aten masa hta hkan let galai shai nga ai majaw shinggyim ahkaw ahkang hte masat da ai hpung da ni, manu shadan ai lam ni mung htunghking arawn alai ni hpe galai shai shangun ai lam ni byin shangun nga ai. Dai zawn re ai hpung da ni hte manu shadan ai lam ni gaw shani shagu na shingyim nga pra lam a daw chyen ni tai wa ai hte maren arawn alai, htunghking ningli hte htunglai ni hpe galai shai kau lu ai atsam, htunghking ningli kata na mai kaja ai lam ni hpe hkang zing da lu ai atsam hte ju shingna tai nga ai a rawn alai mahkra hpe dawm kau lu ai atsam mung nga nga ai. Mungdan asuya hku nna myu shayi ni hte num ma kaji ni hpe ju shingna byin shangun ai htunghking arawn alai yawng hpe dawm kau mai ai tara hpe gaw da lu ai rai yang she tinang a mung shawa ni hpe makawp maga lu ai lam, npawt tara hpe makawp maga ai lam, mungkan a tara hpe lakap nna shinggyim masha yawng lu mai ai shingyim ahkaw ahkang ni hpe teng sha makawp maga hkan shatup sa mat wa lu na rai nga ai.

**“ Myit hkrum ahkang jaw
ai lam, atik anang jahkrit
nna hkumshan dawsa/ma-
zut roi rip ai lam ”**

4.

“ Myit hkrum ahkang jaw ai lam, atik anang jahkrit nna hkumshan dawsa/mazut roi rip ai lam ”

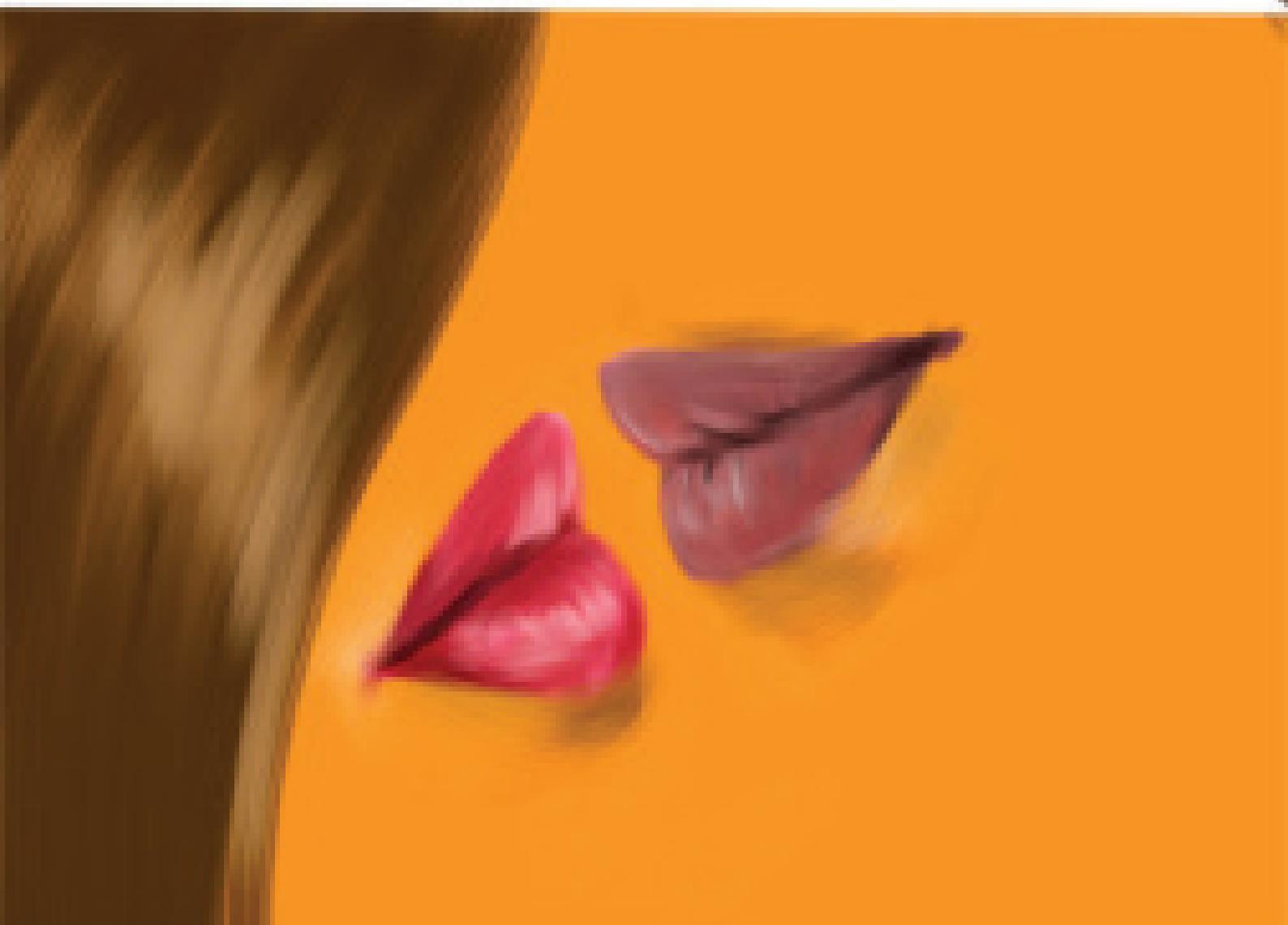
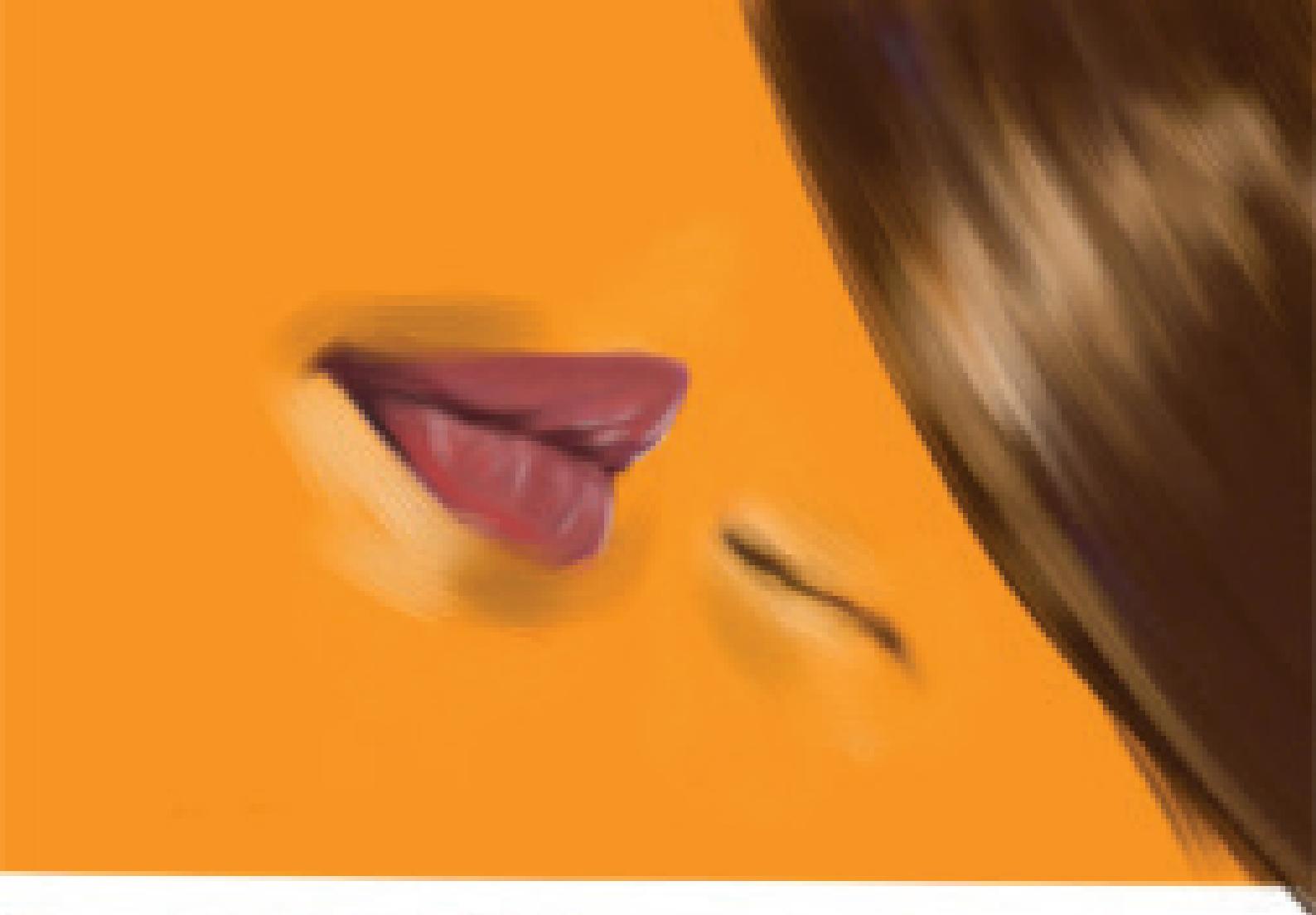
Myit hkrum ai ngu ai hta myit hkrum lam lu la na matu n-gup aga hte (sh) arawn alai hte myit hkrum ai kumla hpe madun dan ai lam hpe ngu ai re. Myu shayi langai ning hkap ai lam n galaw ai (sh) gumlang ai lam n nga ai a majaw myit hkrum ai ngu n mai sawn la nga ai. Num kasha wa hta ahpye alam hta ana kaba byin ai lam n nga ai majaw dai num sha gaw hkum hkrang kanawn mazum na matu myithkrum hkraw ya ai ngu n mai masat la ai. Num kasha wa hku nna masa lam yawng hpe atsawm chye na hkawnhkrag sai kumla, masat masa madun jang she myit hkrum ai ngu masat la mai ai. Myu shayi langai gaw masa lam hpe atsawm chye na ai lam n nga ai ngu ai gaw num kasha wa hku nna namhpan lusha hte tsa chyaru lu da ai a majaw (sh) tsi mawam a majaw nang bam n na jaw ang ai hku atsawm sha sawn maram lu ai atsam n nga ai hpe ngu ai re. Dai hta n ga yup pyaw nga ai, myit gyin lut mat ai lam ni mung lawm nga ai.

Hkumshan kanawn mazum na matu myit hkrum ai ngu ai lam hta myit hkrum da sai masha langai a matu sha ahkang jaw ya ai lam rai nga ai. Myit hkrum da ai lam hpe kaga masha tsasam hte gali galai n mai galaw ai. Masha langai gaw hkumshan ganawn mazum na matu myit hkrum ai lam hpe tinang a myit hte dawdan na ahkang nga ai. Tsun mayu ai gaw masha langai hpe myit hkrum ai ngu tim kaga tsatsam wa hpe myit hkrum ai lam nre ai zawn kalang myithkrum da sai lam mung hpang de galoi mung myithkrum ai lam n re nga ai. Lama na masha langai gaw tsasam wa hte hkumshan kanawn mazum na matu myithkrum lai wa ai rai tim dai wa hte galoi mung myit hkrum sai ngu n mai sawn la ai. Shawng de sang lang mat wa sai zawn sawn la ai rai yang hkawnjet n re ai myu shayi shagu gaw hkumshan kanawn mazum na matu galoi mung myit hkrum ai, galoi mung jin jin rai nga ai, ngu ai lachyum de du mat chye nga ai. Masha langai a myit gaw galoi mung galai shai chye nga nna myit hkrum ai ngu ai mung myu shayi wa hku n na hkumshan kanawn mazum mayu ai myit n lawm mat yang galoi ten hta rai tim mung bai dawm kau mai ai ahkaw ahkang nga nga ai. Myithkrum a hkang jaw ai lam hpe sang sang lang lang n hpaw hpyan da ai rai yang langai hte langai hkumshan kanawn mazum na matu myit hkrum da sai ngu sawn la mai na n rai nga ai.

Myithkrum ahkang jaw ya ai ngu ai gaw hkumshan kanawn mazum na a ten shagu hta

bawngban jahkrum hkat ra ai lam rai nga ai. Hkumshan kanawn mazum na a ten shagu hta myit hkrum ai lam nga ra nga ai. Myit hkrum ahkang jaw ya ai lam hpe n shagrin da hkat ai rai yang dai lam ni gaw dawsa roi rip ai rai nna, myu shayi a myit ra ai lam n lawm ai sha dawsa roi rip tawt lai ai ngu sAWN la mai nga ai. Dai majaw myit hkrum ahkang jaw ya ai lam ni hpe nsawn shalawm ai sha tawt lai ai lam gaw num, la byin ai lam hpe garan ginghka let, pat shing dang da ai, jum tek hkang da ai hte maren ra nga ai.

**“ Tinang hte ni htep ai
Madu wa (sh) Ginrun
manang (Intimate Partner)
wa hku nna roi rip ai lam ”**

5.

“ Tinang hte ni htep ai Madu wa (sh) Ginrun manang (Intimate Partner) wa hku nna roi rip ai lam ”

Hpa majaw madu wa hku nna roi rip ai lam gaw tara shang nga a ta ngu ai lachyum gaw la ni up hkang ai lam hpe ning shawng tawn lai wa sai htunghking arawn alai ni a ka up da hkrum majaw re ai ngu tsun mai nga ai. Dinghku langai hta madu jan ngu ai gaw madu wa madu da ai arung arai re ai ngu myit sAWN let a ka up da ai lam ni gaw dinghku kata dawsa roi rip ai lam ni hpe byin shangun ai lam madung rai nga ai. Ndai zawn roi rip tawt lai ai lam ni hpe grau sawng shangun ai ma byin langai hpe htawng madun ga nga yang tara upadi hta gawng kya ai lam ni a majaw rai nga ai. Dinghku num a n tsa hkumshan hte seng nna dang sha ai lam (sh) dawsa roi rip ai lam ni hpe dinghku num a hkan sa ra ai lit ni hte gayau da ai mungdan ni hta madung byin nga ai hpe mu mada lu nga ai. (Ga shadawn-hkrungran lakmat hta dinghku num a lit hpe kang ka hkra gun hpai ra ai ngu ka bang shalawm da ai lam ni gaw mu mada loi ai sakse langai rai nga ai).

Tsasam la ni roi rip ai hta hkungran da sai madu wa roi rip ai gaw roi rip hkrum ai myu shayi ni a prat hpe sawng dik ai myit ana hpe lu shangun nga ai. Myushayi ni gaw myu shadang ni a madu da hkrum ai lam nre ai sha amyu shadang ni hte maren re ai shinggyim masha rai nga ai. Dai majaw a myu shayi ni hku nna hkumshan kanawn mazum ai lam ni hte seng nna myit hkrum ai, myit nhkrum ai ngu ai hpe tsun na a hkang nga nga ai.

Madu wa (sh) ginrun manang wa hku nna tawt lai ai hkumshan roi rip ai lam ni gaw dawsa roi rip ai lam ni hte matut manoi byin pru wa ai lam ni rai nga ai. Dai zawn roi rip ai a majaw mayet maya gindai hte maidang hku kaw nna sai pru ai lam, mayet maya gindai hte jit sa lam hta a na byin shagun ai lam, a ten n du shi yang shata n hpring ai ma shangai ai lam, ma hkum naw rai nga yang ana ahkya byin ai lam, n ra sharawng ai sha ma gun ra mat ai lam, hkumshan kanawn mazum ai kaw nna kap chye ai ana hkrum sha ai hta sha n ga nrut nra daw ai hte sai ting ting nna bum ai, ndai zawn hkumshan roi rip ai lam ni hte bung ai kaga ana ni hpe mung byin hkrum chye nga ai.

Dinghku la ni a roi rip ai hpe hkamsha nga ai ni gaw kaga roi rip hkum ai ni hta grau sawng ai myit ana ni hpe hkam sha nga nna tinang a prat kaja hpe bai lu na matu a ten law law bai la ra nga ai. Dinghku la a roi rip ai hpe hkrumsha ai ni law malawng gaw myit a na a majaw matut manoi byin chye ai myit shawshi shap ai (PTSD) kumla ni hpe hkam sha nga ai hpe mu mada lu nga ai. Dai zawn byin ai lam gaw madu jan, dinghku kanu langai hku nna shi a dinghku de ai aten hta lang hte lang roi rip ai hpe hkam sharang ra nna, dai zawn lang hte lang roi rip hkrum ai mabyin ni gaw myit hte seng nna roi rip hkrum ai zawn hkam sha shangun ai a majaw rai nga ai.

Roi rip hkrum ai dinghku num hku nna roi rip ai ni a matut manoi jahkrit shama ai lam hpe hkrit tsang ra nga nna hprawng lawt lu na matu (sh) chyahkring shingbyi lu na shara hte ahkaw ahkang ni mung n lu nga ai. Shanhte ni gaw roi rip da ai myu shadang ni hte a rau nga pra ra nna shani shagu hkrum sha ra taw nga ai hku re. Dai hta sha n ga roi rip ai wa gaw dai num sha hte ma ni a Kawa aya lu nga ai lam mung amyu shayi ni hpe kaba dik ai myit ana hpe byin shangun nga ai.

Hkumhkrang, hkumshan hte roi rip ai lam ni hpe hkrum sha ai Amyu shayi ni gaw tinang a myit hpe tinang kamhpa ai lam hten mat nna kaya hkrum ai, tinang hkum tinang mara shagun ai, tinang hkum tinang kam ai myit yawm mat wa ai mabyin ni hpe hkam sha chye nga ai. Ndai zawn re mabyin lam ni hta lang hte lang roi rip hkrum ai myu shayi ni gaw tinang hkum tinang sat si mat ai zawn re ai sawng la ai a rawn alai ni hpe mung galaw chye nga ai.

Madu wa (sh) ni htep ai ginrun manang hku n na roi rip ai hpe tang du ai mara dam ni jahkrat ya ra nga ai hta sha n ga, tara Upadi hta hkum hkum tsup tsup ga lachyum hpaw hpyan da na mung a hkyak nga ai. Dai ga hpaw hpyan da ai ga lachyum ni gaw roi rip ai lam, hkumshan hte seng nna dawsa roi rip ai lam, dum nta kata roi rip ai lam ngu ai ga hpyan lachyum ni hte bung pre ra nga ai.

**“ Sai ni nawn ai jingku
lapran hkumshan hte seng
nna mazut roi rip ai lam ”**

6.

“Sai ni nawn ai jinghku lapran hkumshan hte seng nna mazut roi rip ai lam”

Sai ni nawn ai jinghku shada kata hkumshan hte seng nna roi rip ai lam ni hpe ahkyak la ai lam ni gaw tsasam ni roi rip tawt lai ai hta grau shuk ai hte chye na yak la nna, dinghku kata roi rip ai zawn re ai lam ni law law mung lawm nga ai. Roi rip ai wa hku nna dinghku kata shang gumh praw hpe madi shadaw ya taw nga ai majaw roi rip ai wa hpe tara a hkyak la ai lam gaw dinghku kata hta ja gumh praw yakhkak ai lam ni hpe byin shangun chye nga n na, roi rip hkrum ai wa hpe kaga jinghku jingyu ni mung masin pawt ai lam byin shangun nga ai. Ndai zawn byin lam ni hta roi rip ai wa htawng hkrat mat wa ai rai yang dinghku kata ja gumh praw mayak ni hpe byin pru shangun nga ai. Dai hta n-ga dum nta a ja gumh praw hpe tam ya ai dai roi rip ai wa hpe rim ahkyak la ai rai yang roi rip hkrum ai jan a kashu kasha ni hte nta masha ting a lu na sha na lam ni hpe mung yak hkak shangun nga ai. Dai hta n ga dinghku kata hta hkumshan hte seng nna roi rip hkrum ai lam hpe makau grup yin ni chye mat ai rai yang dai dinghku a matu kaya kahpa hpe byin shangun nga ai. Dai zawn re ai lahta na mabyin ni a majaw dinghku kata roi rip hkrum nga ai ma ni hpe hkra machyi ai lam ni byin pru wa shangun nga ai. Dai zawn hkra machyi ai lam ni a majaw roi rip hkrum sai ma ni gaw myit masin hkumhkrang hte seng ai ana ni hpe grau grau hkrum katut wa nga ai lam re.

Lahta e tsun mat wa sai dinghku kata roi rip ai lam ni hpe tang du hkra ahkyak la lu na matu gaw tara Upadi hpe ka gyin shalat nga ai ni kaw nna sai ni nawn ai jinghku shada kata hkumshan roi rip ai lam ni gaw dai dinghku ting hpe hkra machyi shangun ai mara langai re ngu hku chye na let ahkyak la ai lam ni hpe galaw sa mat wa ra nga ai. N dai zawn re ai mara ni hpe tawt lai hkrum wa ai rai yang bawngban hpaji jaw ai, garum madi shadaw ai, shingbyi lu na shara ni hpe hkyen lajang ya ai lam ni hpe mung galaw hparan ya ra nga ai. Dai zawn ra rawng ai lam ni hpe garum shingtaw ya lu na matu mung tara Upadi hta nan a dan a leng bang shalawm da ra nga ai. Dai hta n ga roi rip hkrum ai ni hpe san htai sagawn ai lam hta mung roi rip hkrum ai wa a amying hpe shawa masha ni chye hkra tsun n dau ai lam ni n mai galaw na matu pat hkang da ai lam, jep san htai ai lam hpe galaw ai shaloi roi rip hkrum ai wa hte roi rip ai wa hpe langai hte langai man hkrum n rai na matu kemra (camera) hte TV sumla hpe lang nna san htai galaw na matu, n dai zawn re ai madi shadaw garum ya na lam ni hpe mung tara jahkrat masat sa mat wa ra na re.

**“ Bungli dabang hta
hkumshan hte seng nna
dingsa ai lam”**

7.

Bungli dabang hta hkumshan hte seng nna hkra kaba dingsa ai lam

Bungli dabang hta hkumshan hte seng nna dingsa ai lam ngu ai gaw masha langai a sari hpe hkra machyi mat na matu (sh) ga law saw ai lam, jahkrit shama nna kaya jahkrum na matu yaw shada let n gup ga hte (sh) shamu shamawt sat lawat ni hte (sh) hkumhkrang ladat a myu myu hku galaw ai hkumshan kanawn mazum lam hte seng nna galaw dan ai kumla ladat yawng hpe ai ngu ai re. Dai zawn galaw ai lam ni hta n gup a ga, hkum hkrang shamu shamawt ai lam, sumla hkrung, laika, myit masin hkumhkrang hte seng ai lam ni yawng hpe hkra kaba dingsa galaw ai lam ni yawng lawm nga ai.

Dai zawn hkra kaba dingsa hkrum ai wa gaw shi a bungli dabang hta hkumshan hte seng nna ding sa hkrum ai, myit dingbai dingna jaw let kaya jahkrum ai, jahkrit shama ai zawn re ai ni hpe hkamsha taw nga ai rai yang mung dai lam ni gaw hkumshan hte seng nna dingsa ai lam rai nga ai.

Hkumshan hte seng nna dingsa galaw ai ngu ai gaw la hte num lahkawng a lapran myit hkrum da hkat ai tingyeng lam hte seng ai hpe ngu ai nre nga ai. Hkumshan hte seng nna dingsa ai ngu ai gaw a rawng a ya hpe n jaw ai hku jai lang ai, shinggaim ahkaw ahkang hpe tawt lai ai, num la mabyin lam hpe ging hka ai lam ni hpe ngu ai re. Bungli dabang hta hkumshan hte seng nna dingsa ai lam ni law la nga ai rai tim, byin hkrum hkra taw ai lam ni hpe hpaw tsun dan lu na ahkaw ahkang n nga ai sha hkam sharang ra taw nga ai gaw myu shayi ni hpe a kyu n rawng ai yu maya shangun ma langai hku (masha madang nyem ai ni) mu mada taw ai gaw bungli dabang hta a rawng (power) rap ra ai lam n nga ai majaw rai nga ai.

2008

**“ Amyu shayi ni a n-tsa
matut mahkai ladat hpaji
ni hpe lang n na roi rip ai
lam ”**

8.

Amyu shayi ni a n-tsa matut mahkai ladat hpaji ni hpe lang n na roi rip ai lam

Amyu shayi ni a n tsa matut mahkai ladat hpaji ni hpe lang n na roi rip ai lam hpan a myu lahkawng nga ai. No (1) a myu hpan gaw Internet lang let (sh) n lang ai sha rai tim a myu shayi langai hpe roi rip tawt lai na matu yaw shada let roi rip ai wa hku nna matut mahkai ladat hpaji hpe laknak langai zawn jai lang ai hpe ngu ai re. Ga shadawn sumla hkrung langai gayet ai (sh) shapoi ai, sumla langai hpe digital hpaji hte jashai kau ai (sh) computer hpaji hte sumla hte sumla hkrung ni hpe gram kau n na a myu shayi ni hpe kaya hkrum hkra (sh) gumh praw mawp sha lu na matu jai lang ai lam ni rai nga ai. Dai hpe hkrum hkra ai myu shayi ni gaw dai prat dep ladat hpaji ni hte seng n na chyena hkawn hkrang ai ni n rai yang gara hku dawdan hparan na hpe n chye na ai lam ni byin hkrum hkra chye nga ai.

No (2) a myu hpan gaw a myu shayi langai hpe dingbai dingna jaw na matu, jahkrit shama na matu (sh) hkra machyi shangun na matu shi a Internet hte ladat hpaji ni hpe madung tawn nna dingbai dingna jaw ai lam rai nga ai. Ga shadawn, pratdep shiga htailai mai ai (Facebook, Twitter, Email) hkringdat zawn re ni lang let dingbai dingna jaw nna jahkrit shama ai laika ni hpe phone hku nna sa let jahkrit ai, myu shayi langai a computer hta bang da ai tinggyeng hte seng ai lam ni hpe ladat hpaji ni lang let lagu la nna, dai a myu shayi hpe dingbai dingna jaw na matu shi a Internet lang ai lam ni hpe sin yu taw ai, hpanghkan sawk sagawn ai lam ni rai nga ai.

Indonesia mungdan, Bangladesh mungdan, Pakistan Mungdan, Philipine mungdan, India mundan, Malaysia mungdan hte mungdan (12) hta galaw sawk sagawn dinglik da ai lam ni hpe lakap n na mu mada ai hta myu shayi ni hpe prat dep ladat hpaji lang let roi rip tawt lai ai ladat hpan ni gaw-

1. Internet lang let dingbai dingna jaw ai
2. Hkumshan hte seng n na dingsa ai
3. Tinggyeng shimlum lam hpe tawt lai ai, kin yu sawk sagawn let ahkaw ahkang n lu ai sha tinggyeng lam ni hpe jai lang ai
4. Sumla hte sumla hkrung ni kaw na tinggyeng hte seng ai lam ni hpe n tara ai ladat hte jumtek uphkang da ai lam ni rai nga ai.

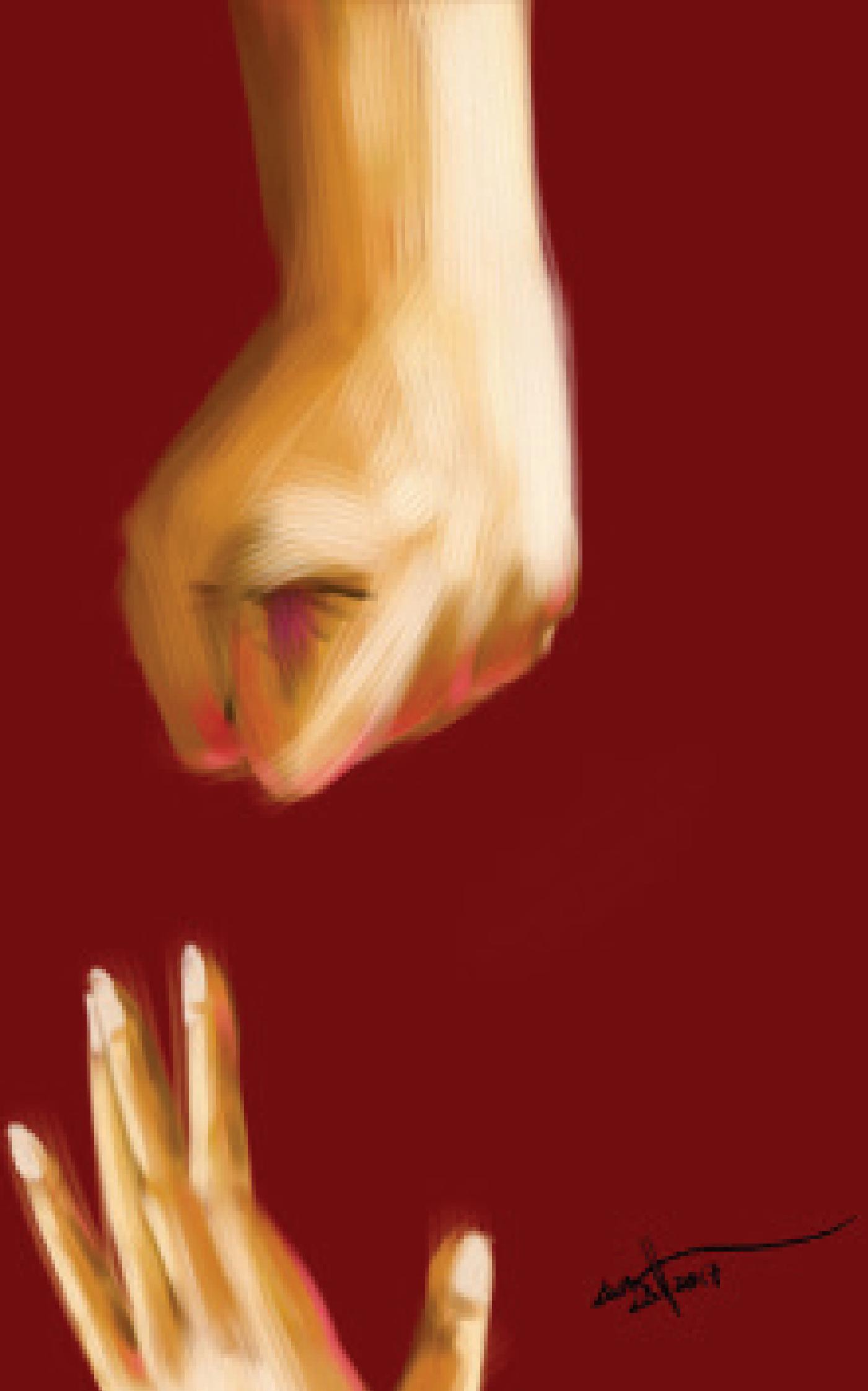
**“ Matut mahkai ladat
hpaji hpe lang let
dingsa ai lam hte
hpang hkan masem
nna dingbai dingna jaw
ai lam ”**

9.

Matut mahkai ladat hpaji hpe lang let dingsa ai lam hte hpang hkan masem nna dingbai dingna jaw ai lam

Hkra kaba dingsa ai hte hpang hkan masem nna dingbai dingna jaw ai lam gaw a myu shayi ni a n tsa matut mahkai ladat hpaji hpe lang let roi rip ai lam ni hta mu mada loi dik ai lam langai rai nga ai. N dai zawn re ai dingbai dingna jaw ai lam ni hta laika kadun sa ai lam, Internet n tsa dinglun ya ai lam, a myu shayi a jinghku manaw manang ni hte, shi a hkawm sa shamu shamawt nga ai lam ni hpe prat dep ladat hpaji rai nga ai (phone, Internet, nga shara hpe tam sagawn mai ai GPS) ni hpe jai lang let hpanghkan sawk sagawn ai lam ni mung lawm nga ai. Rai tim, hkra kaba dingsa ai lam hte kin yu hkan n na dingbai dingna jaw ai a lapran na n bung hkat ai lam ni hpe a tsawm masat lu na matu gaw yak nga ai.

**“ Ginrun manang kaw nna
matut makai ladat hpaji
hpe jai lang let roi rip ai
lam ”**

10.

Ginrun manang kaw nna matut makai ladat hpaji hpe jai lang let roi rip ai lam

Ginrun manang (sh) madu wa ni mung matut mahkai ladat hpaji ni hpe lang let jahkrit shama zingri ai lam, myit machyi hkra a myu myu zingri ai lam ni hpe galaw chye nga ai. Ga shadawn-a myu shayi a tinggyeng lam hte ginrun manang a lapran sha chye mai ai hkumshan kanawn mazum lam ni hpe matai htang mayu ai hku yaw shada let hkum shan kanawn mazum ai lam ni hte seng ai lam ni hpe media shiga website ni hta shabra kau na ngu tsun jahkrit sha tsang ai lam ni hpe hkrumsha taw nga ai majaw myu shayi ni gaw roi rip hkrum ai lam ni kaw nna lawt lu na matu yak hkak taw nga chye ai.

“ Hpaji jaw ai lam ”

11.

Hpaji jaw ai lam

Ladat hpaji ni rai nga ai phone, jak bawnu (computer), gun hkawm mai ai computer (notebook computer) ni gaw shani shagu sakhkrung hkawm sa lam a daw chyen ni rai nga ai kaga arung arai ni hte maren lak lai ai hku galai shai rawt jat taw nga ai. Rai tim, prat dep ladat hpaji ni gaw ting gyeng lam hte shinggyim masha ni a myit sawn sum ru ai lam ni hpe galai shai shangun nna shinggyim ahkaw ahkang hte seng ai rip kawp tara ni hpe hkan shatup hkrang shapraw ai lam ni hpe grau yakhkak shagun nga ai. Da majaw tara gin shalat ai ni hku nna prat dep ladat hpaji ni galai shai taw nga ai hpe myit sawn shalawm ra ai hta sha n ga myu shayi ni a shimlum lam hpe jaw ya ai ahkaw ahkang ni ma hkra hpe myit sawn shalawm ra ai. Galai shai lawan ai ndai prat hta tara gin shapraw ai lam gaw yakhkak ai hte maren shut shai ai lam ni mung byin chye nga ai. Madung ahkyak ai gaw ya ta tut galaw nga ai mungdan rap daw hta tang madun da nna bawngban nga dingyang rai nga ai, “**Myu Shayi ni a n-tsa dawsa roi rip ai lam hpe ninghkak makawp maga ai n hprang tara upadi**” kaw myu shayi ni hpe matut mahkai ladat hpaji hpe lang let roi rip ai hte seng nna mung sawn shalawm ra ai, hta sha n-ga num, la madung n bung hkat ai lam ni hte shinggyim u hpawng kata prat dep ladat hpaji ni a majaw byin wa chye ai a kyu ni hpe mung sung sung li li dam lada ai hku myit shalawm ra nga ai. Upadi kata a myu shayi ni hpe matut mahkai ladat hpaji lang let roi rip ai lam hte seng nna, myit hkrum ga sad i jaw ai lachyum ni hpe sang sang lang lang tsun jahpra da ra nga ai. Dai hte maren ndai n hprang tara hta myu shayi ni a ntsa matut mahkai ladat hpaji ni hpe lang nna roi rip ai a majaw myit a na hte myit hkra machyi ai lam ni hpe lachyum a san masat da nna dai lam ni hpe shamai satsai ya lu na matu mung n dai n hprang tara hta bang shalawm ai rai yang she hpring tsup na rai nga ai.

**“ Roi rip hkrum ai wa a
n tsa mara shangun ai
lam (Victim Blaming) ”**

12.

Roi rip hkrum ai wa a n tsa mara shangun ai lam (Victim Blaming)

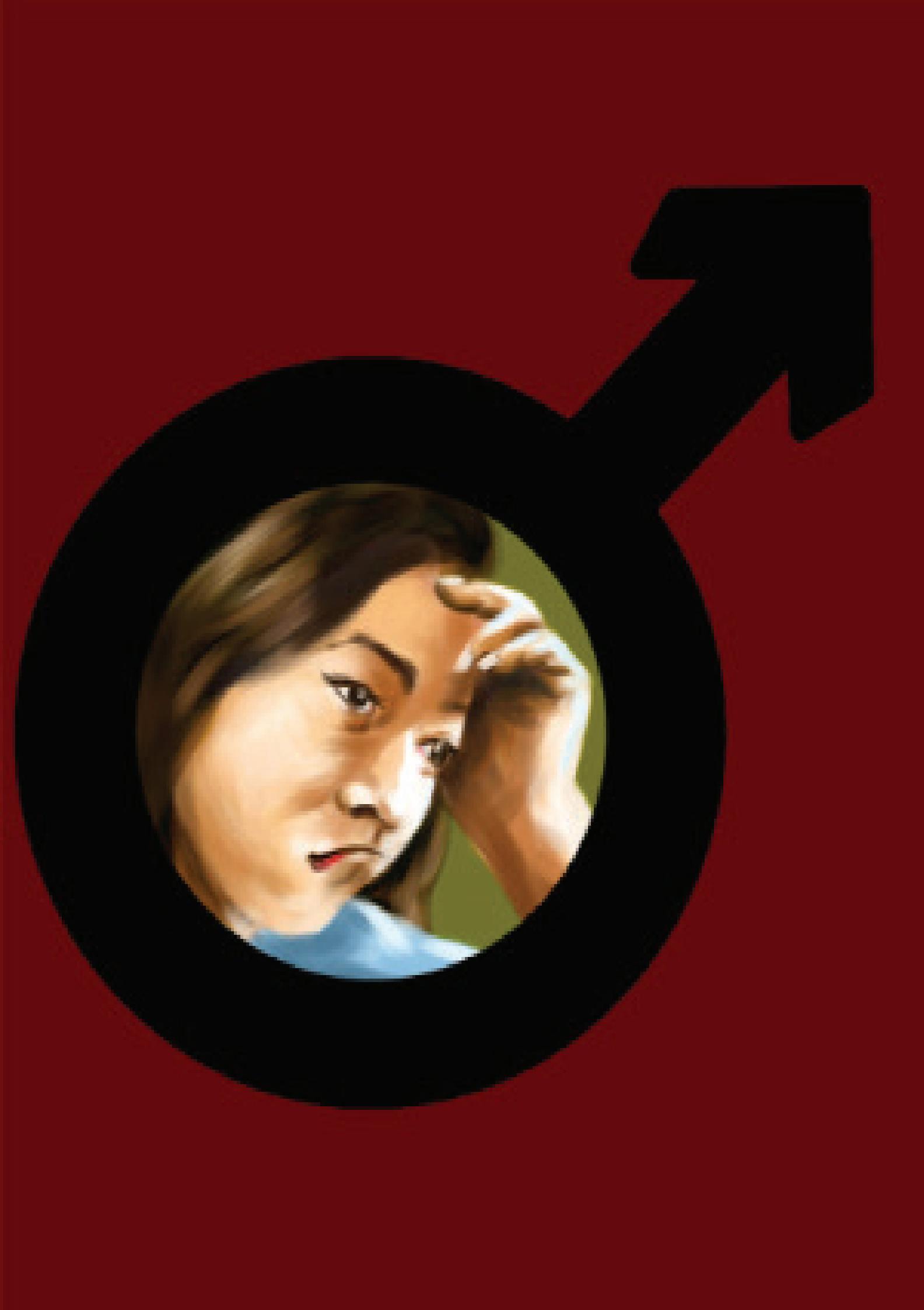
Ndai prat hta hkumshan hte seng nna roi rip ai mabyin ni gaw shinggyim wuhpung wuh-pawng shara shagu hta byin nga sai rai nna roi rip hkrum ai ni hpe mara shagun tsun shaga ai lam ni mung grau grau na lu wa nga ai. Roi rip hkrum ai wa hpe mara shagun ai lam gaw myu shayi ni ntsa roi rip ai hte bung nga nna, myu shayi ni a n tsa garan ginghamka ai lam mung rai nga ai. Roi rip hkrum ai wa a n tsa mara shagun ai lam gaw roi rip hkrum sha lai wa sai mabyin hte seng nna roi rip hkrum ai wa kaw mung lit nga ai ngu mara shagun ai lam rai nga ai. Ga shadawn- “ya na zawn byin ai gaw na majaw, ndai hku byin hkra nang galaw ai, nang gaw ndai zawn re hte sha ging ai” ngu nna roi rip hkrum ai wa hpe mara shagun ai lam hpe ngu ai re. Ndai zawn galaw ai lam gaw mara n nga ai wa hpe mara shagun ai lam rai nga ai. Roi rip tawt lai ai majaw kaja lit nga ai wa gaw dai dawsa roi rip ai mara hpe tawt lai ai wa nan rai nga ai. Dum nta kata roi rip ai lam, hkumshan hte seng nna roi rip ai lam ni yawng gaw roi rip ai wa hku nna myit a grin sha hte yaw shada lam nga nga tawt lai ai rai nga ai. Dai zawn dawsa roi rip tawt lai ai sat lawat a matu roi rip tawt lai ai wa kaw sha lit nga ai hku re.

Roi rip hkrum ai wa a n tsa mara shagun ai gaw roi rip ai wa hpe shi tawt lai ai roi rip ai lam ni hpe lit n la ra hkra koi lawt lu na ahkaw ahkang jaw ya ai lam rai nna shinggyim uhpawng kata roi rip lam hpe matut tawt lai lu na matu ahkaw a hkang jaw ya ai hte bung nga ai. Roi rip hkrum ai wa a n tsa mara shagun ai majaw roi rip hkrum ai ni gaw shanhte hta hkrumsha ai roi rip ai mabyin ni hpe tsun hpaw hpyan dan na nga yang uhpung uhpawng kata hta shanhte hpe n htang hku mara shagun wa na re ngu myit nna tsun hpaw hpyan dan na, garum hpyi na matu hkrit tsang ai lam ni hpe byin shangun nga ai.

Hkumshan roi rip ai hte dum nta kata roi rip ai lam ni hpe hkrum sha wa ai shaloi myu shayi ni hpe sha mara shagun chye nga ai. Hpa majaw nga yang myu shayi langai hku nna a ten n tam shing gan n mai pru ai, n shim ai labu hpun palawng ni hpe n mai bu hpun ai, la kasha langai hte grai hkukhau ni nawn ai zawn n mai nga ai, num kasha hpe shi hpe hkrai kam let nmai tawn da ai, dinghku la wa hpe bai n mai htang tsun ai, ladu lai hpyi shawn ai lam n mai galaw ai, ga law saw ga n mai tsun shaga ai, nga nna mara shagun tsun chye nga ai. Ndai zawn re ai ning mu ni gaw la kasha ni hku nna roi rip tawt lai ai, hkumshan hte seng nna roi rip ai

Iam ni hpe galoi mung byin nga ai mabyin langai re, myu shayi num ni mahtang ju shingna hkrit hpa hte roi rip ai hpe n hkrum hkra tinang hkum tinang makawp maga let nga chye ra ai ngu ai lachyum de du nga ai. Dai zawn n chye nga ai majaw roi rip hkrum ai rai yang myu shayi ni kaw sha lit nga ai rai nna roi rip tawt lai ai myu shadang ni hta lit n nga ai ngu tsun ai hte maren rai nga ai.

**“ Hpa majaw roi rip hkrum
ai wa hpe wuhpung
wuhpawng kata mara
shagun mayu a ta? ”**

13.

Hpa majaw roi rip hkrum ai wa hpe wuhpung wuhpawng kata mara shagun mayu a ta?

Myit masa hpaji lam ning mu hte tsun ga nga yang roi rip hkrum ai ngu ai lam gaw roi rip hkrum ai wa hta sha lit nga ai ngu masat kau ai hte roi rip ai lam hpe jahkring kau lu na re ngu masha yawng hpe chye na hkap la kau shangun nga ai. Ndai zawn masat kau ai lam a majaw a tsawm sha sak hkrung hkawm sa ai she rai yang dai zawn re mabyin ni hpe hkrum katut ai lam, ju shingna byin shangun ai lam nga na n re ai ngu nna myit shalan la lu na matu myit la kau ai lam rai nga ai. Hkan sa mai ai lam ni hpe n hkan sa ai, n jaw ai lam ni hpe galaw ai majaw roi rip hkrum ai re, masat da ai rip kawp ni hpe hkan sa yang roi rip hkrum na lam n nga ai ngu myit sawn shachyaw la chye nga ai. Ndai zawn re ai ning mu ni a majaw roi rip tawt lai ai ni gaw shanhte tawt lai ai mara ni hpe lit n la ra mat ai hta sha n ga shanhte tawt lai ai lam ni hpe mara ngu nmu mada mat ai lam de yawng mat shangun nga ai.

Roi rip hkrum ai myu shayi a n tsa mara shagun ai majaw roi rip tawt lai ai myu shadang ni gaw shanhte tawt lai ai mara hpe lit n la ra ai, lawt na a hkang lu mat nga ai. Ndai zawn re mabyin lam ni gaw myu shayi hte myu shadang a lapran rap ra ai lam n nga hkra galaw da ai hkrang ni hpe grau a ten galu mat shangun ai lam rai nga ai. 2013 ning hta Asia mungdan kata hkumshan roi rip ai hte seng nna sawk sagawn tawn ai lam hta hkumshan hte seng nna myu shadang ni gaw myu shayi ni a myithkrum ai a hkang jaw ai lam n lu la ai sha hkumshan kanawn mayu shagu mai kanawn ai ngu hkamla da ai lam hpe roi rip tawt lai ai myu shadang ni law malawng mahtai jaw chye ai hpe na chye lu ga ai.

**“ Roi rip hkrum ai wa a n tsa mara
shagun na matu n gun jaw madi
shadaw ya ai lam ni ”**

14.

Roi rip hkrum ai wa a n tsa mara shagun na matu n gun jaw madi shadaw ya ai lam ni

Hkumshan hte seng nna roi rip ai lam hpe hkrumsha wa ai shaloi dai hkrumsha ai myu shayi a ntsa hta sha lit nga ai ngu ai ning mu hpe mu chye nga ai, dai shutshai ai ning mu ni gaw lawu na mabyin lam ni mung lawm nga ai.

- Myu shadang ni gaw myu shayi ni a ntsa up hkang na ahkaw ahkang nga ai (power and control).
- Mabyin masa n kau mi hta dawsa roi rip ai hpe galoi mung byin nga ai mabyin langai zawn sha hkam la ai.
- Myu shayi ni hku nna shanhte a madu wa dawdan hparan ai lam ni hpe ning hkap tsun shaga lu ai lam n mai galaw ai sha myidi chyip hkan nang hkan sa ra ai, myit tsang nna kaja shangun mayu ai majaw tsawra myit hte tsun shadum ai re ngu kajet kajau byin wa yang mung hkam sharang let madat mara ra ai.
- Myu shadang ni hku nna shanhte gaw ma ra mu ja nna mazut ai kum la rawng nga ai majaw pawt ja ai lam ni hpe koi gam na matu yak ai. Myu shayi ni hku nna n dai zawn re shingra mabyin ni hpe hkam sharang ra nna myu shadang ni hpyi shawn ai hkumshan kanawn mazum lam hpe myit shadik ya na lit myu shayi ni kaw nga ai ngu sawn da ai lam.
- Myu shayi langai hku nna hkumshan kanawn mazum na matu myit hkrum da sai nga yang hpang de galoi mung hkumshan kanawn mazum matu myit hkrum sai re ngu hkam la da ai. N dai lam ni yawng gaw shut shai taw ai lam ni rai nga ai.

Tara upadi n nga ai a ten, majan byin nga ai a ten asuya hku nna roi rip ai lam ni hpe upadi kata na makawp maga ya lu na matu gara hku mung nmai byin wa ai a ten hta lai nna roi rip ai lam hpe gara hku mung hkap la mai ai lam n nga ai. Kaning re masa lam hta roi rip ai lam gaw roi rip ai lam sha rai nga ai. Roi rip ai mabyin langai hpe aw ra /n dai a majaw roi rip ai lam byin pru wa ra ai ngu tsun jahpai n mai nga ai. Masa lam jaw htuk manu ai roi rip ai lam ngu ai gaw nga nan n mai nga ai lam re. Tinang hkum tinang makawp maga lu na matu n gun laba hte dingbai dingna jaw ai wa hpe ningkap ra ai raitim ra ai hta lai nna n-gun hpe n mai jai lang ai. Kadai mung tinang hpe dingbai dingna jaw na nre ai hte maren

kadai hpe mung hkra machyi hkra galaw na ahkang n nga ai.

Num/La byin ai lam ni hpe lakap nna roi rip hkrum ai wa hpe mu ai ning mu ni gaw a myu myu rai nga ai. Ga shadawn—“shana ten n sin sin ai lam jut shara mi hta myu shadang langai rai gashun gatut ai hte dai shara hta myu shayi langai roi rip hkrum ai rai yang roi rip hkrum ai wa gaw gadai re ngu ai hpe lakap nna dai mabyin ni hpe tara rung kaw san-htai galaw ai shaloi shaihkat ai lam nga ai ngu hpe mu lu na rai nga ai”.

**“ Roi rip hkrum ai wa a
n tsa mara shagun ai a
majaw byin pru wa chye
ai mabyin ni ”**

15.

Roi rip hkrum ai wa a n tsa mara shagun ai a majaw byin pru wa chye ai mabyin ni

Roi rip hkrum ai wa hpe mara shagun ai gaw tara upadi ngang grin lu na lam hte myu shayi ni hpe roi rip ai lam kaw na makawp maga ya lu na lam hta n kaja ai a kyu ni hpe sha byin pru shangun nga ai. Myu shayi ni hku nna shanhte a mare buga hta garum hpyi na matu mung yak hkak pat shingdang ai lam ni byin shangun nga ai.

Roi rip ai lam hpe hkrum sha ai shaloi shanhte hpe mara shagun na re ngu (sh) n kam n hten ai hte n jaw ai hku ga san ni hpe san gatut na re ngu myu shayi law law myit tsang ai rai yang roi rip hkrum ai mabyin lam ni hpe lu na lam n nga nga ai. Shanhte hkrum sha roi rip ai mabyin ni hpe shanhte hte ni htep ai ni manaw manang pyi n chye hkra makoi magap da ai majaw myit a na kaba grau nna hkam sha ra nga ai.

Roi rip tawt lai ai ni gaw roi rip tawt lai hkrum ai ni hpe balik dap de n sa tang madun gwi hkra (sh) tang madun da ai lam ni hpe bai dawm kau hkra, roi rip ai lam ni n tsun na matu roi rip hkrum ai a myu shayi ni hpe ladat amyu myu hku kaya jahkrum na matu galaw chye nga ai. Ga shadawn- “prat dep media facebook n tsa live shabra ai, na kanu kawa ni a nta shawng kaw sa matsa na, nang bungli n sa lu hkra/pru mat ra hkra galaw da na” nga jahkrit shama let tsun shaga ai lam ni hpe mung mu mada lu nga ai. Dai hta sha n ga myu shayi ni hku nna tara a hkyak la ai lam ni hpe n kam galaw ai lam gaw roi rip ai wa hta roi rip hkrum ai wa hpe grau myit shangsha let n kaja ai shiga tsun shabra jahpoi katut na hpe hkrit tsang ai majaw rai nga ai.

Balik dap de tsun nna tara a hkyak la ai shaloi tara rung hta san htai ai lam ni gaw roi rip hkrum ai wa hpe myit a na grau lu shangun nga ai rai nna san jep ai ladat ni mung roi rip hkrum ai wa a myit hpe lang hte lang roi rip ai zawn hkamsha shangun nga ai. Shawa hpaji jaw lamang, shamu shamawt ai lam ni nga tim mung myu shadang ni hpe baw tawn nna yaw shada ai lam ni gaw n nga daram rai nga nna, dai lamang ni hta shang lawm mayu ai myu shadang ni mung n law la nga ai. Hpaji jaw lamang ni hta myu shayi ni a sat lawat hpe galai shai na matu sha madung da nna tsun nga ai. (Ga shadawn- “Shim lum hkra bu hpun na matu, a ten n tam manang n lawm ai sha shinggan n pru na matu). Myu shadang ni hpe shanhte a ningrum ning-tau jan a n tsa roi rip ai lam n galaw na matu, ginrun manang wa hku nna tinang a sumtsaw

hpe hkum shan hte seng nna roi rip ai lam n galaw na matu hpaji jaw ai lam ni n law nga ai.

Roi rip hkrum ai wa a n tsa mara shagun ai lam ni hpe hkring mat hkra galaw lu na matu gaw n loi la nga ai. Dai hpe dawm kau lu na matu gaw shinggyim u hpawng kata ru jung nga ai ju shingna tai shangun ai htunghking a rawn a lai nga pra lam ni hte ru jung nga ai myit masa ni hpe galai shai lu hkra galaw lu ra nga ai. Roi rip hkrum ai lam ni n nga mat nna pyaw ngawn ai wuhpung wuhpawng hkrang hte upadi a mahkawp maga lam hpe myu shayi ni hpring hpring tsup tsup hkam sha lu na matu galai shai ra ai lam ni madung gaw, tawt lai ai mabyin yawng a matu roi rip hkrum ai ni kaw lit n nga ai sha roi rip ai wa kaw sha lit nga ai ngu ai hpe shawa masha law law chye na nna, roi rip hkrum ai ni hpe chye na ya let garum madi shadaw n gun jaw ya ai lam ni hpe rau jawm galaw sa wa ra na rai nga ai. Grau nna chye mayu ai rai yang Num, La rap ra lam hte seng ai lam ni hpe galaw nga ai **Gender Equality Network** kaw nna htuk shabra da ai “**တိမ်မြုပ်နေသာ ဖြည့်ဆည်းရန် ကွက်လပ်များ**” laika buk hpe www.genmyanmar.org hta shang yu n na mung hti hkaja mai nga ai.

FUNDED BY

No.48, 6/A, 6th Floor, New University
Avenue Road, Bahan Tsp, Yangon,
Myanmar
gen.myanmar@gmail.com
www.genmyanmar.org